

LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS SUJUNGIMO SU KONTINENTINĖS EUROPOS ELEKTROS TINKLAIS DARBUI SINCHRONINIŲ REŽIMU ĮSTATYMO NR. XI-2052 PREAMBULĖS, 2, 3, 4, 5, 6, 8 IR 13 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 229 punkte įtvirtinta, kad yra būtina spartinti Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos susijungimą su kontinentiniais Europos elektros tinklais (toliau – KET) darbui sinchroniniu režimu ir nedelsiant pradėti nuoseklią desinchronizaciją nuo Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių elektros energetikos sistemos (toliau – IPS / UPS sistema).

2022 m. vasario 24 d. Rusijos Federacija pradėjo vykdyti atvirą karinę agresiją prieš Ukrainą ir jos žmones. Atsižvelgdamas į tai, Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. vasario 24 d. rezoliucijoje Nr. XIV-930 „Dėl Rusijos ir Baltarusijos agresijos prieš Ukrainą“ konstatavo, kad Rusijos Federacijos veiksmai turi reikšmingai neigiamą poveikį ne tik Europos Sąjungos ir NATO, ypač rytinių jų narių, bet ir visos Europos saugumui ir, remdamasis tuo, kreipėsi į savo sąjungininkių – Europos Sąjungos ir NATO valstybių narių – parlamentus ragindamas maksimaliai paspartinti Europos strateginės energetinės nepriklausomybės kūrimą nutraukiant priklausomybę nuo Rusijos Federacijos. Taip pat Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. kovo 22 d. rezoliucijoje Nr. XIV-967 „Dėl energetinių išteklių importo nutraukimo iš šalių, vykdančių karinę agresiją prieš Ukrainą, ir Lietuvos energetikos sistemos stiprinimo“ pabrėžė poreikį spartinti Lietuvos energetiniam saugumui svarbų strateginį Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos su KET projektą (toliau – Sinchronizacijos projektas).

Atsižvelgiant į tai ir padidėjusią grėsmę Lietuvos Respublikos energetinio saugumo interesams, Lietuva nuo Rusijos Federacijos atviros karinės agresijos prieš Ukrainą ir jos žmones pradžios suintensyvino diskusijas su kitomis Baltijos šalimis ir Europos Sąjungos institucijomis dėl paspartintos elektros energetikos sistemos desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos, kurios valdymas vykdomas iš Rusijos Federacijos, ir prisijungimo prie KET darbui sinchroniniu režimu.

2022 m. rugpjūčio mėnesį visos dalyvaujančios šalys – Lenkija, Lietuva, Latvija, Estija ir Europos Komisija – Baltijos energijos rinkų sujungimo plano (BEMIP) grupės susitikime pritarė perdavimo sistemų operatorių parengtam veiksmų planui dėl pasirengimo paspartintai elektros energetikos sistemos sinchronizacijai. Vadovaudamiesi šiuo planu perdavimo sistemų operatoriai šiuo metu atlieka papildomas technines studijas, kurių pagrindu 2023 m. birželio ir liepos mėnesiais bus siekiama priimti bendrus sprendimus dėl paspartintos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos. Pažymėtina, kad minėtame perdavimo sistemų operatorių parengtame veiksmų plane pateikiamas perdavimo sistemų operatorių vertinimas, kad 2024 metų vasarį Baltijos šalyse ir Lenkijoje jau bus įgyvendinti kritiniai infrastruktūros projektai, kurie užtikrins saugaus sinchroninio susijungimo ir veikimo su KET galimybę, o sinchroninis veikimas su KET neturės neigiamo poveikio elektros energijos rinkos sąlygoms.

2023 m. balandžio 22 d. Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB sėkmingai atliko Lietuvos elektros energetikos sistemos izoliuoto darbo bandymą. Šio bandymo metu Lietuvos elektros sistema pirmą kartą buvo atjungta nuo IPS / UPS sistemos ir veikė savarankiškai.

Dar 2021 metų pabaigoje buvo sėkmingai atliktas elektros energetikos sistemos parengties avariniam prisijungimui prie Lenkijos Respublikos elektros tinklų per sinchroninę jungtį bandymas.

Sėkmingas šių bandymų atlikimas patvirtino Lietuvos elektros energetikos sistemos pasirengimą prireikus veikti savarankiškai, galimybes užtikrinti desinchronizaciją nuo IPS / UPS sistemos ir prisijungti prie KET darbui sinchroniniu režimu anksčiau nei 2025 metais.

Įvertinus šias aplinkybes ir atsižvelgiant į energetinio ir nacionalinio saugumo interesus, parengtas Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo Nr. XI-2052 preambulės, 2, 3, 4, 5, 6, 8 ir 13 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – EESSĮ projektas arba Įstatymo projektas), kuriuo siekiama sudaryti teisinės prielaidas paspartinti elektros energetikos sistemos desinchronizaciją nuo IPS / UPS sistemos ir tokiu būdu sumažinti grėsmes energetiniam ir nacionaliniam saugumui.

Pagrindiniai Įstatymo projekto tikslai yra šie:

1) Sukurti teisinės prielaidas elektros energetikos sistemos desinchronizacijai nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimui su KET darbui sinchroniniu režimu anksčiau nei 2025 metais. Numatoma, kad elektros energetikos sistemos desinchronizacija nuo IPS / UPS sistemos ir elektros energetikos sistemos nepriklausomybė nuo Rusijos Federacijos galėtų būti įgyvendinta jau 2024 metais.

2) Numatyti, kad elektros energetikos sistema turi būti išplėta taip, kad 2024 metais ją būtų galima sujungti su KET darbui sinchroniniu režimu ir kad šiam tikslui pasiekti būtų įgyvendinti elektros energetikos sistemos saugumą didinantys projektai Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių plane (toliau – Sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių planas)¹ nustatytais terminais ir tvarka (EESSĮ projektu keičiamo Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo 5 straipsnio 2 dalis).

3) Nustatyti, kad po sinchroninio susijungimo su KET būtų įgyvendinti elektros energetikos sistemos stabilumą didinantys ir integraciją su Europos Sąjungos elektros energijos vidaus rinka užtikrinantys elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projektai Sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių plane nustatytais terminais ir tvarka (EESSĮ projektu keičiamo Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo 5 straipsnio 2 dalis).

4) Įstatyme detalizuoti valstybės institucijų ir kitų subjektų atsakomybes bei kompetencijas elektros energetikos sistemos desinchronizacijos ir sujungimo su KET darbui sinchroniniu režimu procesuose.

Priėmus Įstatymo projektą bus sukurtas teisinis pagrindas paspartinti elektros energetikos sistemos desinchronizaciją nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimą su KET darbui sinchroniniu režimu.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija.

Įstatymo projektą parengė Energetikos ministerijos Energetinio saugumo grupė (grupės vadovas Dainius Bražiūnas, tel. 8 699 07 102, el. p. dainius.braziunas@enmin.lt, tiesioginis rengėjas – vyresnysis patarėjas Gediminas Karalius, tel. 8 602 46 536, el. p. gediminas.karalius@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kad vienas iš šio įstatymo tikslų yra užtikrinti būtinas technines ir organizacines priemones, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistema iki 2025 metų būtų parengta sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu per Lenkijos Respublikos elektros energetikos sistemą.

Įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistema turi būti išplėta taip, kad 2025 metais ją būtų galima sujungti su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu.

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimas Nr. 918 „Dėl Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir Elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių plano patvirtinimo“.

Įstatyme nėra numatyta galimybė sujungti elektros energetikos sistemos su Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu anksčiau nei 2025 metais.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu, visų pirma, siūloma įtvirtinti įstatymų leidėjo pritarimą paspartinti elektros energetikos sistemos desinchronizaciją nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimą su KET darbui sinchroniniu režimu 2024 metais.

Paspartintos elektros energetikos sistemos desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimo su KET darbui sinchroniniu režimu poreikis grindžiamas siekiu maksimaliai sumažinti pirmiau aptartas grėsmes elektros energetikos sistemos saugumui, nacionalinio saugumo interesams, elektros energetikos sistemos stabiliam ir patikimam darbui iki jos sujungimo su KET darbui sinchroniniu režimu ir užtikrinti visapusišką integraciją su Europos Sąjungos elektros energijos vidaus rinka.

Siūloma nustatyti, kad Sinchronizacijos projektas būtų įgyvendinamas efektyviau ir lanksčiau ir būtų sudarytas iš trijų etapų:

1) Sistemos saugumą didinantys projektai ir veiklos įgyvendinami iki 2024 metų, juos įgyvendinus būtų galima faktinė desinchronizacija nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimas su KET darbui sinchroniniu režimu.

2) Sistemos stabilumą didinantys projektai ir veiklos būtų vykdomi kaip antras sinchronizacijos etapas po faktinės desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimo su KET darbui sinchroniniu režimu.

3) Rinkų integraciją užtikrinantys projektai ir veiklos būtų įgyvendinami kaip trečiasis sinchronizacijos projekto etapas, kurio tikslas yra galutinė – visapusiška integracija su Europos Sąjungos elektros energijos vidaus rinka.

Toks Sinchronizacijos projekto įgyvendinimo modelis leistų lanksčiai ir sparčiausiai terminais pasirengti desinchronizacijai nuo IPS / UPS sistemos ir susijungimui su KET darbui sinchroniniu režimu ir užtikrinti, kad elektros energetikos sistema taptų techniškai parengta ir atspari išorinėms grėsmėms.

Siekiant teisinio aiškumo, Įstatymo projekte siūloma patikslinti galiojančios Įstatymo redakcijos 2 straipsnyje vartojamas sąvokas bei kitas su Įstatymo projekto siekiamais tikslais susijusias Įstatymo nuostatas.

Siekiant užtikrinti tinkamą Sinchronizacijos projekto eigą, ypač kiek tai susiję su desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu spartinimu ir reikalingais efektyviais ir laiku priimamais sprendimais, Įstatymo projektu siūloma numatyti šių veiklų priežiūrą Vyriausybės komisijos lygiu. Vyriausybės komisija stebėtų Sinchronizacijos projekto įgyvendinimo eigą, nagrinėtų su šio projekto įgyvendinimu susijusią informaciją ir prireikus galėtų pateikti rekomendacijas su projekto įgyvendinimu susijusiems subjektams dėl Sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių plano, projekto įgyvendinimo, įskaitant elektros energetikos sistemos desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu spartinimą ir (ar) kitų su šio projekto įgyvendinimu susijusių klausimų (EESSĮ projektu keičiamo Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo 13 straipsnio 1 dalis).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą būtų galima užtikrinti, kad vienas iš svarbiausių Lietuvos Respublikos energetikos sektoriaus strateginių tikslų – elektros energetikos sistemos desinchronizacija nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimas su KET darbui sinchroniniu režimu būtų galimas anksčiau nei 2025 metais ir būtų įgyvendinamas sklandžiai, lanksčiai ir per įmanomai

trumpiausius terminus.

Igyvendinus paspartintą desinchronizaciją nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimą su KET darbui sinchroniniu režimu, bus sumažintos grėsmės Lietuvos Respublikos energetikos sistemai ir nacionalinio saugumo interesams. Paspartinas elektros energetikos sistemos desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos ir sujungimo su KET darbui sinchroniniu režimu procesas taip pat užtikrins glaudesnę strateginę bendradarbiavimą su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis ir partnerėmis.

Priėmus Įstatymo projektą ir jį įgyvendinus neigiamų pasekmių nenumatoma.

Atsižvelgiant į numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatus ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 3 dalimi, atskira Įstatymo projekto numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma neteikiama.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimto įstatymo įgyvendinimas turės teigiamą įtaką verslo sąlygoms Lietuvoje ir jo plėtrai pirmiau aptartais aspektais, tai yra per stabilų ir patikimą elektros energetikos sistemos darbą, kuris atitinka nacionalinio saugumo interesus, teisinio reguliavimo aiškumą ir skaidrumą, taip pat per valstybės elektros energetikos sektoriaus patikimumą ir investicinį patrauklumą.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas atitinka Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 229 punkto nuostatas, pagal kurias yra būtina spartinti elektros energetikos sistemos sinchronizavimą su KET ir nedelsiant pradėti nuosekliai desinchronizaciją nuo IPS / UPS sistemos.

9. Įstatymo projekto inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Įsigaliojus įstatymo pakeitimams ir atsižvelgiant į Sinchronizacijos projekto eigą, ypač kiek tai susiję su pasirengimo paspartintai elektros energetikos sistemos sinchronizacijai klausimų sprendimu kartu su kitomis dalyvaujančiomis valstybėmis, gali prireikti keisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimą Nr. 918 „Dėl Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir Elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių plano patvirtinimo“.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte teikiamų sąvokų apibrėžtys suderintos Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymo projekto atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Gali prireikti keisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimą Nr.

918 „Dėl Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir Elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių plano patvirtinimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Šiuo metu valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų poreikis įstatymui įgyvendinti nenumatomas. Elektros energetikos sinchronizacijos projektai yra finansuojami Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) lėšomis ir (ar) perdavimo sistemos operatoriaus lėšomis.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Dėl Įstatymo projekto jo rengimo metu konsultuotasi su perdavimo sistemos operatoriumi LITGRID AB.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai yra *elektros energetikos sistemos sinchronizacija, elektros energetikos sistemos desinchronizacija, elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projektas*.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Siekiant užtikrinti valstybės energetinio ir nacionalinio saugumo interesus – sudaryti galimybes Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemą desinchronizuoti nuo IPS / UPS sistemos ir sujungti su KET darbui sinchroniniu režimu 2024 metais yra būtina, kad Įstatymo projektas Lietuvos Respublikos Seime būtų priimtas Lietuvos Respublikos Seimo VI (pavasario) sesijoje.
